

**TERI
PRAČET**
ROMAN O DISKSVETU
GOSPODA I DAME

Preveo
Aleksandar Milajić

■ Laguna ■

Naslov originala

Terry Pratchett

LORDS AND LADIES

Copyright © Terry and Lyn Pratchett 1992

First Published by Victor Gollancz Ltd, Great Britain

Translation copyright © 2003, 2025 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Cover illustration copyright © Ron Kirby via Agentur
Schlück GmbH

GOSPODA I DAME

Autorova beleška

Sve u svemu, većina knjiga o Disksvetu sama po sebi predstavlja celinu. Ne bi bilo zgoreg čitati ih nekakvim redosledom, ali to i nije od suštastvene važnosti.

Ova je drugačija. Ne mogu se prenebregnuti događaji koji su se odigrali u istoriji. Baka Vedervaks se prvi put pojavila u *Jednakosti rituala*. U *Sestrama po metli* postala je nezvanični poglavar majušne podružnice u kojoj su bile još i prijatelju-lako-ćemo višestruko udavana Nana Og i Magrat (ona crvenog nosa i neuredne kose koja se uvek raspilavi kada vidi kišne kapi, ruže ili kudrave mačiče).

Ono što se odigralo ne beše neslično onom poznatom komadu o škotskom kralju, a završilo se tako što je Verens II postao kralj male brdovite i šumovite države Lenkr.

Tehnički gledano, tako nešto nije trebalo da se desi, pošto on nije bio zakoniti naslednik u pravom smislu reči, ali vešticama je izgledao kao najbolji za tu ulogu. Ali, što kažu, sve je dobro što se dobro svrši. Magrat je, takođe na kraju, uspostavila vrlo krhko Razumevanje sa Verensom... i to vrlo, vrlo krhko, pošto su oboje bili toliko stidljivi da su svaki put

kada bi se sreli zaboravljali šta su ono beše hteli da kažu, a ako bi jedno od njih i uspelo nešto da izusti, drugo ga ne bi razumelo i našlo bi se uvređeno, a zatim bi proveli puno vremena nagađajući šta ono drugo misli. Možda je to bila ljubav, ili bar nešto vrlo slično njoj.

U *Vešticama na putu* tri veštice su morale da putuju čak na drugi kraj kontinenta ne bi li se susrele sa Sudajom (čijoj ponudi Sudbina nije mogla da odoli).

Ovo je priča o onome što se dogodilo kada su se vratile kući.

E, SADA NASTAVITE DA ČITATE...

Sada nastavite da čitate...

A gde je početak?

Ima toliko početaka. I toliko stvari koje samo izgledaju kao počeci.

Zavesa se diže, prvi pešak pravi prvi potez, čuje se prvi pucanj* – ali *to* nije početak. Pozorišni komad, partija šaha ili rat samo su rupice na traci događaja koji sežu možda hiljadama godina unazad. Stvar je u tome što uvek postoji nešto što se dogodilo *pre*. I *uvek* vam tako biva sa onim Sad možete da čitate.

Toliko je ljudske genijalnosti straćeno na traženje konačnog Pre.

Trenutna saznanja svode se na sledeće:

U početku ne beše ničega, a onda je ono eksplodiralo.

Druge teorije o prapočetku pominju bogove koji su stvorili kosmos od rebara, iznutrica i testisa svog oca.** Takvih ima

* Verovatno ispaljen na prvog pešaka.

** Bogovi vole da se sprdaju kao i svi ostali.

koliko god hoćete. I zanimljive su, ali ne zbog onoga što vele o kosmologiji, već zbog onoga o ljudima. Šta mislite, deco, od kog su dela tela napravili grad u kome živite?

Ali *ova* priča počinje na Disksvetu koji jezdi kroz vasesljenu na leđima četiri džinovska slona što stoje na oklopu jedne ogromantne kornjače i koji nije napravljen od ogrizaka ničijeg tela.

Ali gde početi?

Hiljadama godina unazad? Kada se kiša usijanog kamenja vrišteći stuštila s neba, napravila rupu na vrhu Zmijske planine i ispeglala šumu kilometrima unaokolo?

Patuljci su iskopavali to stenje pošto je bilo sačinjeno od neke vrste gvožđa, a oni su gvožđe, uprkos rasprostranjenom mišljenju, voleli više od zlata. Stvar je jedino u tome što je o njemu, iako ga ima mnogo više, teže pevati pesme. Patuljci, dakle, vole gvožđe.

A dotično kamenje je bilo puno te ljubavi. Ljubavi ka gvožđu. Ljubavi toliko jake da je privlačila ka sebi sve što je gvozdeno. Tri patuljka koja su otkrila prvo ovakvo kamenje spasila su se samo tako što su se iskobeljala iz svojih verižnih pantalona.

Mnogi svetovi imaju jezgro sačinjeno od gvožđa. Ali Disksvet ima jezgra koliko i palačinka.

Omađijana igla na Disku uvek se okreće ka Središtu, gde je magijsko polje najjače. Prosto kô pasulj.

Bilo gde drugde, na manje maštovito stvorenim svetovima, iglu pokreće ljubav ka gvožđu.

I ljudi i patuljci s vremenom su postali opterećeni tom ljubavlju.

A sada razmotajmo traku vremena nekoliko hiljada godina, sve do trenutka pedesetak godina pre nezaustavljivog *sada*, do jednog brežuljka i jedne devojke koja trči. Da se razumemo,

ne beži ona ni od čega, niti trči ka nečemu određenom. Samo trči dovoljno brzo da bude dovoljno ispred jednog mladića. Ne previše ispred, naravno, da on ne bi odustao. Istrčava iz šumarka i spušta se u rogozom obraslu dolinu u kojoj se, na malom uzvišenju, nalazi kamenje.

Ono je otprilike čovečje visine a malo deblje od jednog debeljka.

I nekako izgleda kao da nije *vredno* toga. Kad vidiš stenje postavljeno u krug, mašta ti nalaže da da mu se ne približavaš, da je tu negde i veliki triliton* i drevni kameni oltar koji vrišti od mračnih sećanja na krvave žrtve. A ne ove tupave dežmekaste kamenčine.

Ispostaviće se da je devojka ovog puta ipak prebrzo trčala te da će se mladić izgubiti tokom razdragane jurnjave, da će mu svega biti preko glave i da će na kraju sam odšetati natrag u grad. Ona u ovom trenutku to ne zna, već stoji i odsutno namešta cvetove upletene u kosu. Popodne je kao stvoreno za to.

Poznato joj je to kamenje. Niko joj nije pričao o njemu. Niti joj je rečeno da mu se ne približava, pošto oni koji se uzdržavaju priče takođe znaju i za neodoljivu privlačnost zabranjenog. Prilaženje tom kamenju je jednostavno nešto... što ne radimo. A pogotovu ne ako smo fine devojke.

Ali ovde nemamo posla sa finom devojkom, ili bar ne s takvom kakva se pod time podrazumeva. Za početak, ona nije lepa. Ima takav par vilica i krivinu nosa koje bi, uz odgovarajuć i pogodno svetlo, dobar lažov nazvao simpatičnima. A tu je još i onaj posebni sjaj u očima kakav imaju oni koji su

* Triliton – preistorijski spomenik sačinjen od dva uspravljena kamena na koje je položen treći. Primer: Stounhendž. (Prim. prev.)

shvatili da su inteligentniji od većine ljudi iz svog okruženja, ali još nisu naučili da bi jedna od najpametnijih stvari koje mogu da urade bila upravo sakrivanje te činjenice od narečenih ljudi. To, kao i pomenuti nos, daje prodornost njenom pogledu, što ume da bude vrlo uznemiravajuće. To nije lice s kojim biste mogli da razgovarate. Otvorite usta i shvatite da ste prikovani prodornim pogledom koji kaže: bolje bi ti bilo da je to što hoćeš da kažeš jako zanimljivo.

A sada je sva pažnja tog prodornog pogleda usmerena na osam kamenova na uzvišici.

Hmm.

Zatim im prilazi. Oprezno. Nije to oprez zeca spremnog da strugne. Više podseća na kretanje lovca.

Stavlja ruke na bokove, takve kakvi su.

U toplom letnjem popodnevju čuje se samo pesma ševe. I nijedan drugi zvuk. Dole u maloj dolini i gore u brdima, cvrčci cvrče a pčele zuje, trava kao da je živa od mikrobuke. Ali oko kamenja je uvek tiho.

„Tu sam“, kaže ona. „Pokaži se.“

U krugu se pojavljuje crnokosa žena u crvenoj haljini. Krug je toliko mali da se s kraja na kraj može dobaciti kamenom, ali ona ipak izgleda kao da dolazi izdaleka.

Neko drugi bi pobegao. Ali ne i ova devojka, što je u očima žene odmah čini zanimljivom.

„Dakle, stvarno postojiš.“

„Naravno. Kako se zoveš, devojko?“

„Esmerelda.“

„A šta hoćeš?“

„Neću ništa.“

„Svako nešto želi. Zašto bi inače bila ovde?“

„Samo sam htela da vidim da li stvarno postojiš.“

„Za tebe, svakako... ti umeš da *gledaš*.“

Devojka klima glavom. O njen ponos bi se i kamen odbio.
„A sada, pošto si videla“, reče žena u krugu, „reci mi: šta zaista želiš?“

„Ništa.“

„Stvarno? Prošle nedelje si išla čak do Zmijske planine da razgovaraš s trolovima. Šta si tamo tražila?“

Devojka je nakrivila glavu u stranu.

„Otkud ti to znaš?“

„O tome razmišljaš. Svako bi to video. Svako ko... ume da gleda.“

„Jednog dana ću i ja to umeti“, reče devojka samozadovoljno.

„Ko zna? Možda i hoćeš. Šta si tražila kod trolova?“

„Ja... htela sam da popričam s njima. Je l' znaš ti da oni misle da vreme ide unazad? I to samo zato što prošlost možeš da vidiš. I još kažu da...“

Žena u krugu se nasmejala.

„Ali oni su kao i oni glupi patuljci! Sve što ih zanima su piljci. A u njima nema ničega zanimljivog.“

Devojka sleže jednim ramenom, kao da hoće da nagovesti da u piljcima može biti sakriveno mnogo toga zanimljivog.

„A zašto ne možeš da izađeš iz kruga?“

Bilo je očigledno da je to bilo pogrešno pitanje. Žena ga je obzirno ignorisala.

„Mogu da ti pomognem da otkriješ mnogo više od piljaka“, reče.

„Je l' tako da ne možeš da izađeš iz kruga? Je l' tako?“

„Daću ti ono što želiš.“

„Ja mogu da idem kud god poželim, a ti si zaglavljena u tom krugu“, reče devojka.

„Stvarno *misliš* da možeš da ideš bilo kuda?“

„Kada postanem veštica moći ću da idem apsolutno *bilo kuda*.“

„Ali ti nikada nećeš postati veštica.“

„Molim?“

„Priča se da si neposlušna. Da imaš poganu narav. Da si jogunasta.“

Devojka je zabacila kosu. „A i to znaš, je li? I mislila sam da se to priča. Ali postaću veštica ma šta one rekle. A onda ću da istražujem šta god hoću. I neću morati da slušam šašave babuskere koje nikada nisu shvatile šta je život. I ja da ti kažem, gospođo iz kruga, ima da budem najbolja veštica svih vremena.“

„Verujem da bi, uz moju pomoć, i mogla“, reče žena iz kruga. „I uzgred, čini mi se da te traži dečko“, blago je dodala.

Usledilo je još jedno jednorameno sleganje koje je kazivalo da dečko može da traži koliko mu god drago.

„Je l' tako da ću da budem veštica? Je l' tako?“

„Mogla bi da postaneš velika veštica. Mogla bi da postaneš bilo šta. Sve što poželiš. Uđi u krug. Pusti me da te vodim.“

Devojka prilazi nekoliko koraka a zatim zastaje. Ima nečeg čudnog u glasu te žene. Osmeh joj je prijazan i blag, ali u njenom glasu ima nečega – previše očajničkog, previše žudnog, previše *gladnog*.

„Ali mogu puno da naučim od...“

„*Odmah* da si ušla u krug!“

Devojka i dalje okleva.

„Kako da znam da...“

„Vreme krugova je gotovo isteklo! Zamisli šta bi sve mogla da naučiš! *Odmah!*“

„Ali...“

„*Uđi!*“

Ali bilo je to davno, čak u prošlosti.* A osim toga, devojčura je...

... omatorila.

Zemlja leda...

Ne zime, jer bi to podrazumevalo i jesen, a možda i jedan dan proleća. Ovo je zemlja leda, a ne samo vreme leda.

I tri figure na konjima koje posmatraju snegom pokrivenu padinu i krug sačinjen od osam kamenova. Izgledaju mnogo veće kada se gledaju odozgo.

Bilo bi potrebno neko vreme posmatrati te tri figure pre nego što se uoči nešto čudno u vezi sa njima. Čudnije čak i od njihove odeće. Vrela para se iz nozdrva njihovih konja uzdizala u ledeni vazduh. Ali ne i dah jahača.

„A ovog puta“, reče prilika u sredini, „ne sme biti greške. Zemlja će nam poželeti dobrodošlicu. Do sada je sigurno već omrzнула ljude.“

„Ali bile su tu i veštice“, reče jedan od jahača. „Sećam se veštica.“

„Jednom davno, da“, reče žena. „Ali sada... jadnice, *bednice*. Jedva da im je preostalo imalo moći. Lakoverne su. Povodljive. Istraživala sam, dragi moj. Noćima sam istraživala. Znam šta je ostalo od veštica. Njih prepusti meni.“

„Sećam ih se“, bio je uporan treći konjanik. „Umovi su im bili kao... od metala.“

„Više nisu. Kažem vam, njih ostavite meni.“

Kraljica se blagonaklono osmehnula kamenom krugu.

„A onda ću vam ih prepustiti“, reče. „Što se mene tiče, ja bih radije jednog smrtnika za muža. *Naročitog* smrtnika.

* Što je sasvim druga država.

Ujedinjenje svetova. Da im stavimo do znanja da ovog puta imamo nameru da ostanemo.“

„Kralju se to neće dopasti.“

„A je li *to* ikada bilo bitno?“

„Nikada, gospo.“

„Kucnuo je čas, Lenkine. Krugovi se otvaraju. Uskoro ćemo se vratiti.“

Drugi jahač se naslonio na vrh sedla.

„I ponovo ću moći da lovim?“, reče. „Kada? *Kada?*“

„Uskoro“, reče Kraljica. „Uskoro.“

Bila je mračna noć. Nije to bila tama koja bi se mogla pripisati odsustvu mesečine i zvezda, nego ona koja izgleda kao da izvire odnekud – tako gusta i opipljiva da ti se čini da možeš da zagrabiš vazduh rukom i iscediš noć iz njega.

Bila je to tama koja tera ovce da preskaču plotove a pse da se sklopčaju u štenarama.

Ali vetar je bio topao i ne toliko jak koliko glasan – zavijao je šumom i jaukao u dimnjacima.

U ovakvoj noći svako normalan bi navukao ćebe preko glave osećajući da postoje trenuci kada svet pripada nečemu drugom. Ujutru će sve opet pripadati ljudima; biće polomljenih grana, nekoliko odvaljenih crepova, ali biće *ljudski*. A dotle... glavu pod ćebe.

Ali jedan je čovek bio budan.

Džejson Og, kovač i potkivač, nekoliko puta je izduvao mehove u svojoj kovačnici da bi bolje video i ponovo seo na nakovanj. Tu je uvek bilo toplo, bez obzira na vetar koji je zviždao pod strehama.

Sve je mogao da potkuje taj Džejson Og. Jednom su mu iz šale doneli mrava a on je presedeo celu noć sa lupom i

nakovnjem napravljenim od glave čiode. Mrav je još uvek bio tu negde – ponekad je mogao da ga čuje kako klopapa po podu.

Ali noćas... pa, noćas je, na neki način, došlo vreme da plati dug. Kovačnica je, naravno, bila njegova. Prenosila se s kolena na koleno. Ali bilo je tu još nečega osim cigala, nakovnja i gvožđa. Nije mogao da ga imenuje, ali znao je da je tu. Bila je to razlika između majstora-kovača i nekoga ko je savijanjem gvožđa u komplikovane oblike zarađivao za život. A to nešto je imalo nekakve veze sa gvožđem. I sa dopuštanjem da bude tako dobar u svom poslu. Neka vrsta pogodbje.

Jednog dana otac ga je poveo u stranu i objasnio mu šta će morati da radi u noćima kao što je ova.

Doći će vreme, rekao mu je, doći će vreme – a znaće to a da mu niko ne kaže – kada će doći neko da mu se potkuje konj. Ugosti ga. Potkuj konja. Ne dozvoli da te sopstveni um prevari. I pokušaj da ne razmišljaš ni o čemu drugom osim o potkovicama.

Do sada se već prilično navikao na to.

Vetar se podigao, a odnekud je doprlo cviljenje drveta koje se cepa.

Reza je zazvečala.

A onda se začulo kucanje. Jednom. Dvaput.

Džejson Og je podigao povez za oči i stavio ga. To je vrlo važno, rekao mu je otac. Sprečiće ti misli da odlutaju.

Otključao je vrata.

„Bro večje, gosin“, reče on.

UŽASNA NOĆ.

Osetio je miris mokrog konja uvedenog u kovačnicu i čuo klopapanje kopita po kamenu.

„Čaj se krčka na ognjištu a naša Drin je ispekla kolače. Eto ih u toj tegli na kojoj piše Uspomena iz Ank-Morporka.“

HVALA LEPO. NADAM SE DA STE DOBRO.

„Jesam, gosin. Već sam spremio potkovice. Ne bi' da vas zadržavam. Znam da ste... kako da kažem, jako zaposleni.“

Čuo je škljocavi zvuk koraka koji su se uputili ka staroj kuhinjskoj stolici rezervisanoj za mušterije, ili, bolje reći, njihove vlasnike.

Džejson je spustio alat, pripremljene potkovice i klinove na klupicu pored nakovnja. Otro je ruke o kecelju, uzeo turpiju i prionuo na posao. Nije voleo sam čin potkivanja, ali radio je to od svoje desete godine. Imao je osećaj za to. Zatim je uzeo rende i nastavio sa poslom.

Morao je da prizna da je to bio najkrotkiji konj sa kojim je ikada radio. Šteta što nije mogao da ga vidi. A sigurno je bio sasvim dobro konjče, takav konj da...

Tata mu je rekao: Ne pokušavaj ni da gvirneš.

Čuo je klokotanje iz čajnika a zatim i *klung-klung* zvuk mešanja kašičicom i *klink* kada je ona spuštена na sto.

Nikakav zvuk, rekao mu je otac. Osim kad hoda ili govori, inače ga neš čuti da proizvodi nikakav zvuk. Čak ni coktanje, niti bilo šta slično.

Ni disanje.

Ah, da, ima još jedna stvar. Kada skineš stare potkovice, nemo' da i' zavrļačiš u čoše sa ostali otpaci. Drži i' sa strane. Pretopi i' odvojeno. Napravi poseban avan za nji' i od tog gvožđa napravi nove. Šta god da radiš, nikada ne meći to gvožđe na živog stvora.

Džejson je, istini za volju, sačuvao jedan komplet starih potkovica za takmičenja u bacanju na seoskim vašarima i nikada sa njima nije izgubio. Toliko je često pobeđivao da ga je to učinilo pomalo nervoznim, pa su sada veći deo vremena provodile obešene na klin iza vrata.

Povremeno bi vetar zatresao prozore ili naterao žeravicu da zapucketa. Tresak i cičanje koje je ubrzo usledilo, ukazivali su da je kokošinjac u dnu bašte srađen sa zemljom.

Vlasnik mušterije je sebi nalio još jednu šolju čaja.

Džejson je završio sa jednim kopitom i spustio ga. Zatim je ispružio ruku. Konj je prebacio težinu i podigao zadnje kopito.

Ovaj konj je jedan u milion. A možda i više.

Konačno je završio. Čudno je to. Nikada nije dugo trajalo. Iako nije mogao da gleda na sat, činilo mu se da je posao za koji bi inače potrošio gotovo sat vremena pri istoj brzini završio za nekoliko minuta.

„Eto“, reče on. „Gotovo.“

HVALA. MORAM DA PRIZNAM DA SU KOLAČI ODLIČNI. KAKO UBACUJU KOMADIĆE ČOKOLADE U NJIH?

„Ne’am pojma, gosin“, reče Džejson netremice zureći u unutrašnjost poveza.

HOĆU DA KAŽEM, ČOKOLADA BI, JELTE, TREBALO DA SE ISTOPI PRI PEČENJU. KAKO IM TO POLAZI ZA RUKOM, ŠTA MISLITE?

„To je, mora biti, poslovna tajna“, reče Džejson. „Ja tak’ stvari nikad ne pitam.“

DOBAR STE VI ČOVEK. MUDAR. MORAM DA...

Morao je da ga pita, iako je oduvek znao odgovor na pitanje.

„Gosin?“

DA, GOSPODINE OG?

„I’ am nešto da ve pitam...“

DA, GOSPODINE OG?

Džejson je olizao usne.

„Kad bi... skinô ovaj povez, šta bi’ vidô?“

Eto. Pa kud puklo da puklo.

Čuo je klopavanje po kamenom podu i osetio promenu u kretanju vazduha koja je govorila da se sagovornik nalazi tačno ispred njega.

JESTE LI VI VERNIK, GOSPODINE OG?

Džejson je brzo razmišljao. Lenkr baš i nije bio do guše u religiji. Bilo je poklonika Devetog dana i tvrdokornih oflijanaca, kao i raznih oltara ovih ili onih nižih bogova, zabačenih po dalekim proplancima. Nikada nije osetio potrebu za time, baš kao ni patuljci. Gvožđe je bilo gvožđe a vatra – vatra; počni da se baviš metafizikom i moraćeš da ljuštiš palac sa čekića.

U ŠTA STVARNO VERUJETE, EVO BAŠ SADA?

Samo je nekoliko centimetara daleko, pomislio je Džejson. Mogô bi' da pružim ruku i pipnem...

Osetio je miris. Ne neprijatan. Tek jedva primetan. Bio je to miris vazduha u starim, zaboravljenim odajama. Kada bi vekovi mogli da mirišu, oni davnašnji bi baš tako mirisali.

GOSPODINE OG?

Džejson je progutao knedlu.

„Pa, gosin“, rekao je, „baš sad... stvarno *verujem* u ovi povez.“

DOBAR STE VI ČOVEK. DOBAR. A SADA... MORAM DA KRENEM.

Džejson je čuo kako se diže reza. Vetar je sa treskom otvorio vrata a zatim se ponovo začulo klopavanje potkovica po kamenom podu.

RAD VAM JE, KAO I OBIČNO, PRVOKLASAN.

„Hvala, gosin.“

KAŽEM VAM TO KAO MAJSTOR MAJSTORU.

„Hvala, gosin.“

PONOVO ĆEMO SE VIDETI.

„Da, gosin.“

KADA MOM KONJU PONOVO BUDE BILO POTREBNO POTKIVANJE.

„Da, gosin.“

Džejson je zatvorio vrata i zabravio ih, iako to, kad čovek malo bolje razmisli, baš i nije imalo svrhe.

Ali takva je bila nagodba – potkivaš sve što ti se dovede, *ali baš sve*, a zauzvrat si u stanju da potkuješ bilo šta. U Lenkru je oduvek postojao kovač i svi su znali da je lenkrski kovač majstor svog zanata.

Bila je to drevna nagodba, a imala je nekakve veze sa gvožđem.

Vetar je jenjavao. Sada se već pretvorio u šapat na horizontu obasjanom izlazećim suncem.

Beše to zemlja oktarinske trave. Vrlo plodna zemlja, posebno za kukuruz.

A bilo je tu i jedno kukuruzno polje koje se lagano ljuljuškalo između živica. Nije bilo veliko. Nije bilo čak ni važno, stvarno nije. Bilo je to samo polje pokriveno kukuruzom, osim zimi, naravno, kada je bilo pokriveno golubovima i vranama.

Vetar je postao još slabiji.

Kukuruz se i dalje njihao. Nije to bilo obično njihanje na vetru. Počinjalo je iz centra i širilo se kao talasi posle bacanja kamena u vodu.

Vazduh je brujao od mahnitog zujanja.

A onda je u sredini polja, šušteći dok se savijao, mladi kukuruz polegao po zemlji.

U krug.

Pčele su se, besno zujeći, rojile i kovitlale na nebu.

Ostalo je još nekoliko nedelja do dugodnevice. Kraljevstvo Lenkr je dremuckalo na vrućini koja je treperila nad šumama i poljima.

Na nebu su se pojavile tri tačke.

Posle nekog vremena mogle su se razaznati tri ženske prilike koje su na metlama letele u formaciji sličnoj onim čuvenim gipsanim patkama.

Pogledajmo ih malo bolje.

Prva – nazovimo je vođom – leti sedeći uštogljeno, prkoseći otporu vazduha i izgleda kao pobednik. Crte lica bi joj se mogle opisati kao neobične, ili čak naočite, ali teško da bi se mogla nazvati lepoticom, osim ako neko ne bi pozeleo da mu nos poraste jedno metar u dužinu.

Druga je dežmekasta i krivonoga, lica sličnog davno ubranoj i zaboravljenoj jabuci, sa izrazom gotovo ubistvene dobroćudnosti. Svira bendžo i recimo da, dok nam neka bolja reč ne padne na pamet, peva. Pesa je o ježu.

Za razliku od metle one prve, koja je manje-više bez prtljaga, ako se ne računa po koja torba, ova je pretrpana stvarima kao što su pufnasti ljubičasti plišani magarci, vadičep u obliku dečaćića koji piški, boce vina u pletenim korpama i ostali suveniri iz različitih zemalja. Ugnežđen među njima, drema najsmrdljiviji i najpoganiji mačak na svetu.

Treća i definitivno poslednja jahačica na metli ujedno je i najmlađa. Za razliku od druge dve koje su obučene kao dva vrana gavrana, ova nosi svetlu, šarenu odeždu koja joj baš i ne stoji najbolje, kao što joj verovatno nije stajala ni pre deset godina. Prosto odiše nadom i dobrodušnošću. U kosi ima cvetove koji su, kao i ona, pomalo uvenuli.

Tri veštice nadleću granice kraljevstva Lenkr da bi se ubrzo potom našle nad istoimenom prestonicom. Počinju da se spuštaju nad močvarnom zemljom i konačno sleću kraj stečka koji označava tromedju njihovih teritorija.

Vratile su se.

I sve će ponovo biti u redu.

Bar pet minuta.

U klozetu je bio jazavac.

Baka Vedervaks ga je bockala metlom sve dok nije shvatio poruku i odbauljao. Skinula je ključ koji je visio iza prošlogodišnjeg primerka *Almanaha i godišnjaka* i vratila se stazom do svoje kolibe.

Čitava zima je prošla! Toliko toga je trebalo uraditi. Otići i pokupiti koze od gospodina Skindla, izbaciti paukove iz dimnjaka, izvaditi žabe iz bunara, i vratiti se poslu mešanja u svačija posla pošto se ne bi znalo ko šta radi kad ne bi bilo veštica da im to kažu...

Ali mogla je da odvoji još sat vremena da se opruži.

Crvendači su svili gnezdo u kotlu. Ušli su kroz polomljeni prozor. Pažljivo je iznela kotao iz kuće, obesila ga ispred vrata da lasice ne bi mogle da ga dohvate i pristavila tiganj da ugrije vodu.

Zatim je navila sat. Veštice nisu imale bogzna koliko koristi od satova, ali držala ga je da joj kucka... pa dobro, ne baš samo zbog toga. Zbog njega je kuća izgledala kao da neko živi u njoj. Pripadao je njenoj majci, a ona ga je navijala svakodnevno.

Esmi Vedervaks nije bila iznenađena majčinom smrću, pre svega zato što je bila veštica, a one imaju uvid u budućnost, a i zato što je već bila prilično iskusna u lečenju pa je umela da prepozna znake. Zato je imala vremena da se pripremi i nije plakala sve do narednog dana, kada je sat stao baš usred daće. Ispustila je poslužavnik sa rolnicama od šunke i morala da ode do klozeta i malo posedi sama, daleko od svih.

Vreme je da malo razmisli o takvim stvarima. O prošlosti...

Sat je kuckao. Voda je ključala. Baka Vedervaks je iskopala vrećicu čaja iz svog oskudnog prtljaga na metli i napunila čajnik.

Vatra je jenjavala. Vлага je polako čilela iz mesecima napuštene sobe. Senke su se izdužavale.

Vreme je da razmisli o prošlosti. Veštice imaju uvid u budućnost. Uskoro će morati da se pozabavi nečim što je...

A onda je pogledala kroz prozor.

Nana Og se nespretno popela na stolicu i prevukla prstom po vrhu kuhinjskog kredenca. A zatim je proučila prst. Ni trunke prašine.

„Hmmpf“, reče ona. „Izgleda da nije loše očišćeno.“

Snahe su se stresle od olakšanja.

„Za sada“, dodala je Nana.

Tri mlade žene zbile su se u nemom užasu.

Odnos prema snahama bio je jedina mrlja na inače prijaznoj naravi Nane Og. Zetovi su bili nešto drugo – njihovih imena je mogla da se seti, čak i njihovih rođendana, i bili su članovi porodice, kao prerasli pilići koji izviruju ispod krila majke kvočke. Svako unučje bilo je kao dragulj. Ali svaka žena dovoljno neoprezna da se uda za nekog od sinova Ogovih bivala je prepuštena životu sačinjenom od mentalnog terora i bezimenog kućnog ropstva.

Nana Og nikada nije obavljala kućne poslove, ali je bila razlog što su ih obavljali svi ostali.

Šišla je sa stolice i nasmešila im se.

„Prilično dobro ste održavale kuću“, rekla je. „Zadovoljna sam.“

Osmeh joj se narednog trenutka istopio.

„A ispod kreveta u devojačkoj sobi“, reče. „Tamo nisam gledala, je l' tako?“

Inkvizitori bi Nanu Og izbacili iz svojih redova kao previše poganu.

Okrenula se kada je ostatak porodice nagnuo u sobu i lice joj se iskrivilo u blaženu grimasu kojom je uvek pozdravljala unučad.

Džejson Og je gurnuo napred svog najmlađeg sina. Bio je to četvorogodišnji Pjusi Og, koji je nešto držao u rukama.

„A sta ti to tu imas, a?“, upita Nana. „Pokazi tvojoj Nanici.“

Pjusi je ispružio ruke.

„Tako mi svega, pa ti si...“

Dogodilo se baš tu, baš tada, baš ispred njenog nosa.

A bila je tu i Magrat.

Nije je bilo osam meseci.

Preplavila ju je panika. Tehnički gledano, bila je verena za kralja Verensa Drugog. Pa... ne baš *verena* u pravom smislu reči. U pitanju je, u to je bila gotovo sigurna, prećutni sporazum da je veridba jedino rešenje. Valjda je shvatio da je ona nemirnog duha i da ni u kom slučaju ne želi da bude sapeta, što bi ovde, manje ili više, bio slučaj, ali... ali...

Ali... pa dobro... osam meseci. Svašta je moglo da se dogodi za osam meseci. Mogla je da iz Genua dođe pravo kući, ali one dve su htele da se malo provedu.

Obrisala je prašinu sa ogledala i kritički se zagledala u svoj lik. Nije se tu moglo mnogo učiniti, stvarno nije. Šta god da je radila sa kosom, već posle oko tri minuta bila bi ponovo zamršena kao baštensko crevo ostavljeno u šupi.* Kupila je i novu zelenu haljinu, ali je u onome što je na lutki u izlogu izgledalo zanosno i uzbudljivo, Magrat ličila na sklopljeni kišobran.

* Koje će se, ma kako ga pažljivo namotali, preko noći razmotati i privezati kosilicu za bicikl.

Činjenica je da je Verens već osam meseci vladao ovim krajevima. Lenkr je, naravno, toliko mali da bi vam, ako poželite da legnete, bio potreban pasoš, ali on je bio pravi-pravcati kralj, a takvi obično privlače devojke namerne da svoju karijeru grade u kraljičnim odajama.

Dala je sve od sebe da haljina liči na nešto i prkosno provukla četku kroz kosu.

A zatim se uputila ka zamku.

Stražarska služba u Lenkru bila je u nadležnosti svakoga ko trenutno nije imao pametnija posla. Danas je na dužnosti Šon, najmlađi sin Nane Og. Na sebi ima verižnjaču pogrešne veličine. Prizvao se u stanje koje je verovatno smatrao budnošću kada je Magrat prošla kraj njega, bacio džilit i potrčao za njom.

„A je l' bi' mogli da malko usporite, gospojice?“

Pretekao ju je, ustrčao stepeništem do vrata, zgrabio trubu koja je parčetom kanapa bila obešena na ekser i amaterski pokušao da proizvede zvuk fanfara. A onda je ponovo poprimio uspaničen izgled.

„Sačekajte ovde, gospojice, evo, baš tu... izbrojte do pet i ondak kucajte“, rekao je i proleteo kroz vrata zalupivši ih za sobom.

Magrat je sačekala, a zatim se mašila zvekira.

Nekoliko sekundi docnije Šon je otvorio vrata. Bio je zaja-puren a na glavi mu je bila naopako postavljena napuderisana perika.

„Daaa?“, razvukao je pokušavajući da izgleda kao batler.

„Kaciga ti je još uvek ispod perike“, reče Magrat u želji da mu pomogne.

Šon je naglo izdahnuo. Zakolutao je očima.

„Jesu li svi na kosidbi?“, upitala je Magrat.

Šon je podigao periku, skinuo kacigu i vratio periku na mesto. A onda je rasejano preko nje stavio kacigu.

„Da, a gospodin Sprigins, batler, u krevetu je zbog one svoje boljke“, reče Šon. „Ovde sam samo ja, gospojice. A moram i da pristavim večeru pre neg’ odem kući pošto i gospoja Skorbutnjača poboljeva.“

„Ne moraš da me najavljuješ“, reče Magrat. „Znam put.“

„A, jok, ima sve da se uradi valjano“, reče Šon. „Vi samo hajte polako za mnom i sve mi prepustite.“

Potrčao je ispred nje i širom otvorio jedna dvokrilna vrata...

„Guooospojcaaa... Magraaat... Garrllii-ik!“

... i otrčao do narednih.

Već na trećima je ostao bez daha, ali se i dalje trudio iz petnih žila.

„Guooospojcaaa... Magraaat... Garrllii-ik!... Njegovoooo veličanstvoou... kr... oh, dođavola, ma kud se dede?“

Prestona dvorana beše pusta.

Verensa II, kralja Lenkra, na kraju su pronašli kod staja.

Neko rođenjem postane kralj. Neko drugi to zasluži ili makar postane Nadgeneralisimus – Otac nacije. Ali Verensu je kraljevanje tutnuto u ruke. Nije odgajan za to i na tron je dospeo samo zahvaljujući jednoj od onih zapetljanih zamena dece i roditelja koje su tako uobičajene u kraljevskim porodicama.

Istini za volju, vaspitavan je da postane Luda, čovek čiji je posao bio da pravi budalu od sebe, priča viceve i da mu vazdan sipaju krem od vanile u pantalone. To mu je obezbedilo grobno mesto i dostojanstven pogled na život, kao i turobnu odluku da se više nikada ničemu ne nasmeje, a pogotovu ne u prisustvu krema od vanile.

U ulozi vladara je, međutim, morao da počne od nule. Niko mu nikada nije rekao kako se kraljuje pa je sve morao da otkrije sam. Naručio je knjige o tome. Čvrsto je verovao da upotrebljiva znanja potiču iz knjiga.

Izgradio je neobičan stav da je posao kralja da učini kraljevstvo lepšim mestom za sve koji u njemu žive.

Sada je ispitivao neku izuzetno složenu napravu. Imala je par ruda za konja a ostatak je podsećao na točak vetrenjače.

Podigao je pogled i odsutno se nasmešio.

„Ej, čao“, reče. „Vratila si se?“

„Amm...“, zaustila je Magrat.

„Ovo je probni uzorak sejačice za različito semenje“, reče Verens. Potapšao je mašinu. „Tek je stigla iz Ank-Morporka. Točkovi napretka, znaš. Stvarno sam se zagrejao za unapređenje poljoprivrede i bolje iskorišćenje useva. Moraćemo da izbunarimo kako ovaj novi tronjivni sistem radi.“

Magrat je bila zatečena.

„Ali, ako se ne varam, mi i nemamo više od tri njive“, rekla je, „a i nema baš puno plodnog tla u...“

„Izuzetno je važno uspostaviti ravnotežu između žitarica, mahunarki i krtolastih biljaka“, reče Verens povišenim glasom. „A ozbiljno razmišljam i o detelini. I živo me zanima šta ti misliš o tome!“

„Amm...“

„A mislim da bi trebalo da učinimo nešto i po pitanju svinja!“, vikao je Verens. „Lenkrska prugasta! Vrlo otporna vrsta! Ali treba da poradimo na povećanju kilaže! Pažljivim ukrštanjem! Sa, recimo, stohelitskom sedlenjačom! Već sam naručio jednog vepa i... Šone, hoćeš li da *prestaneš* da duvaš u tu *prokletu* trubu?“

Šon je spustio trubu.

„Samo sam svirao fanfare, vaše veličanstvo.“

„Dobro, lepo od tebe, ali ponekad treba i da *prestaneš*. Nekoliko kratkih signala je više nego dovoljno.“ Verens je šmrknuo. „A osim toga, negde nešto gori.“

„O, jeb... to su šargarepe...“, reče Šon i otrča.

„Sad je mnogo bolje“, reče Verens. „Gde smo ono bili?“

„Međ svinjama, rekla bih“, odgovorila je Magrat, „ali došla sam da...“

„Sve ti se svodi na zemlju“, reče Verens. „Samo valjano održavaj zemlju i sve ostalo će ići kako treba. Uzgred, zakazao sam venčanje na dan dugodnevce. Mislio sam da bi ti se to dopalo.“

Magratina usta su napravila O.

„Možemo i da ga pomerimo, ali ne previše, zbog žetve“, reče Verens.

„Već sam poslao nekoliko pozivnica viđenijim gostima“, reče Verens.

„I mislim da bi bilo lepo da se nekoliko dana ranije organizuje neki vašar ili festival“, reče Verens.

„Tražio sam od Avetinje iz Ank-Morporka da pošalje svoju najbolju krojačicu i razne tkanine, a jedna od služavki je tvoje građe i čini mi se da ćeš biti zadovoljna rezultatom“, reče Verens.

„A gospodin Ajronfaunderson, patuljak, sišao je s planine samo da bi napravio krunu“, reče Verens.

„Moj brat i trupa gospodina Vitolera ne mogu da dođu jer su po svoj prilici na turneji po Klaču, ali Hvel je napisao komad specijalno za venčanje. Nešto što čak ni ovdašnje seljачine neće moći da upropaste, kako mi je rekao“, reče Verens.

„I to je dakle – to?“, reče Verens.

Kada se Magratin glas konačno vratio iz najdaljih bespuća, zvučao je pomalo promuklo.

„Zar nije trebalo da i mene pitaš?“, upitala je.

„Molim? Amm. Zapravo, ne“, reče Verens. „Ne. Kraljevi ne pitaju. Proverio sam. Vidi, ja sam kralj, a ti si, bez uvrede, podanik. Ne moram da te pitam.“

Magratina usta su se otvorila, spremna da ispuste besni urlik, ali joj se u posljednjem trenutku uključio i mozak.

Da, rekao joj je, naravno da možeš da se izdereš na njega i zaždiš kući. A on će verovatno da pođe za tobom.

Vrlo verovatno.

Hmm.

A možda ne baš *toliko* verovatno. Zato što je, ma koliko on bio fini čovečuljak nežnih i vlažnih očiju, uz to i kralj, a i dobro se potkovao znanjem. Ali vrlo verovatno prilično verovatno.

Ali...

Smeš li da se kockaš sa svojom sudbinom? Zar nisi upravo ovo i htela? Zar nisi došla ovamo nadajući se baš tome? Stvarno?

Verens ju je zabrinuto posmatrao.

„Je li veštičarenje u pitanju?“, upitao ju je. „Naravno da ne moraš u potpunosti da ga se odrekneš. Ja izuzetno poštujem veštice. A mogla bi da budeš i kraljica-veštica, mada mislim da bi to značilo da bi morala da nosiš zavodljive haljine, gajiš mačke i deliš ljudima otrovane jabuke. Negde sam to pročitao. Veštičarenje je u pitanju, zar ne?“

„Ne“, promumlala je Magrat, „nije to... amm... pomenuo si krunu, je l' tako?“

„Moraš da imaš krunu“, reče Verens. „Sve kraljice je imaju. Proverio sam.“

Njen mozak se ponovo umešao. Kraljica Magrat, šapnuo joj je i podigao zamišljeno ogledalo...

„Nisi ljuta, zar ne?“, reče Verens.

„Šta? Oh. Ne. Ja? Jok.“

„Dobro. Onda smo se o svemu dogovorili. Mislim da nam ništa nije promaklo, zar ne?“

„Amm...“

Verens je protrljao ruke.

„Čuda ćemo da napravimo sa mahunarkama“, nastavio je kao da upravo nije bez pitanja istumbao čitav Magratin život. „Pasulj, grašak... znaš već. Azotofiksatori. I lapor ili krečnjak. Ratarstvo na naučnoj bazi. Dođi da vidiš.“

Ushićeno je odskakutao.

„Znaš“, dodao je, „mogli bismo da napravimo nešto od ovog kraljevstva.“

Magrat je tromo pošla za njim.

Dakle, sve je bilo sređeno. Nije bila isprošena, nego obavještena. Nije bila sigurna kako će taj trenutak izgledati, čak ni u najmračnije doba noći nije uspevala da ga zamisli, ali mislila je da će tu biti umešani i poneka ruža, zalazak sunca i ptičice u krošnji. Detelinu nije imala u vidu. Pasulj i ostali mahunasti azotofiksatori svakako nisu bili u glavnim ulogama.

S druge strane, Magrat je u suštini bila mnogo praktičnija nego što bi to pomislili ljudi koji nisu gledali dalje od njenog bledog osmeha i zbirke od preko trista okultnih đinđuva od kojih nijedna nije radila.

Dakle tako se udaješ za kralja. Sve odluče u tvoje ime. Bez belih konja. Prošlost uskače pravo u budućnost noseći i tebe sa sobom.

Možda tako treba. Kraljevi su zauzeti ljudi, a Magratino iskustvo u udajama za njih bilo je vrlo ograničeno.

„Kuda idemo?“, upitala je.

„Do starog ružičnjaka.“

Ah... pa dobro, ovo već liči na nešto.

Samo što tamo nije bilo ruža. U bašti ograđenoj zidom umesto staza i senica bile su samo do pasa visoke stabljike sa belim cvetićima. Pčele su živčano radile svoj posao u pupoljcima.

„Pasulj?“, upita Magrat.

„Da! Probna njiva. Stalno dovodim farmere da im je pokazem“, reče Verens. „Klimaju, mumlaju i smeškaju se, ali bojim se da kad odu kući nastavljaju po starom.“

„Znam“, reče Magrat. „Isto se dešava i kad pokušavam da ih naučim prirodnom porođaju.“

Verens je podigao obrvu. Čak je i njemu pomisao na Magrat koja drži predavanja o porođaju plodnim Lenkrankama tikovitih lica izgledala pomalo nerealno.

„Stvarno? A kako su se ranije porađale?“, reče on.

„Ah, pa na neki od starih načina“, reče Magrat.

Posmatrali su malo zujavo polje pasulja.

„Naravno, kada si kraljica, nema potrebe da...“, zaustio je Verens.

Desilo se nežno, gotovo nalik poljupcu, blagom kao dodir sunčevog zraka.

Nije bilo vetra, samo teške tišine od koje je pucketalo u ušima.

Stabljike su se povile i prelomile polegavši u krug.

Pčele su uzvrištale i odletele.

Tri veštice su se okupile kraj stečka.

Nisu se zamarale objašnjenjima. Neke stvari jednostavno znaš.

„Usred srede moje proklete bašte!“, reče Baka Vedervaks.

„U dvorskom vrtu!“, reče Magrat.

„Jadno moje žgepče! I to baš kad je podigao da mi pokaže!“, reče Nana Og.

Baka Vedervaks je zastala.

„Šta to pričaš, Gita Og?“, reče ona.

„Naš Pjusi je na flanelskom krpčetu gajio slačicu i mirođiju za njegovu Nanicu“, započe strpljivo da objašnjava Nana Og.

„I podigne ti on to da mi pokaže, evo ovako, i ja ti se sagnem, kad ono – trt! Sve pleglo u krug!“

„Ovo je“, reče Baka Vedervaks, „ozbiljno. Godinama nisu bili ovako pogani. Znamo šta ovo znači, je l' tako? Ono što moramo da...“

„Amm“, reče Magrat.

„... uradimo je da...“

„Ja se izvinjavam“, reče Magrat. Neke stvari jednostavno moraš da kažeš.

„Da?“

„Ja ne znam šta ovo znači“, reče Magrat. „Hoću da kažem, stara Prija Vemper...“

„... nekajojjelakacrnazemlja...“, rekoše starije veštice uglas.

„... jednom mi je rekla da su ti krugovi opasni, ali nikada mi nije objasnila *zašto*.“

Starije veštice su se pogledale.

„Nikada ti nije pričala o Plesačima?“, reče baka Vedervaks.

„Nije ti pominjala Dugajliju?“, upita Nana Og.

„Kakve Plesače? Misliš na one stare kamenčine tamo na poljani?“

„Sve što *sada* treba da znaš“, reče Baka Vedervaks, „jeste da moramo da ih zaustavimo.“

„Koje to *njih*?“

Baka je isijavala čistu nevinost...

„Krugove, naravno“, rekla je.

„A, ne“, reče Magrat. „Znam to po načinu na koji si to rekla. Izgovorila si to kao da pod *njima* podrazumevaš nekakvo prokletstvo. To nisu samo *oni*, to su *oni* sa velikim O.“

Starije veštice su se pogledale u neprilici.

„I ko je Dugajlija?“, upita Magrat.

„Mi ga“, reče Baka, „nikada ne pominjemo.“

„Ali nije strašno ako joj kažemo za Plesače“, reče Nana Og.